

การวิจัยครั้งนี้เป็นการสำรวจเพื่อติดตามผลกระทบเชิงนโยบายในการควบคุมการบริโภคยาสูบในประเทศไทย การสำรวจกลุ่มผู้สูบบุหรี่ระดับประเทศ รอบที่ 3 (พ.ศ. 2551) ภายใต้โครงการ International Tobacco Control Survey-Southeast Asia (ITC-SEA) เพื่อนำเสนอผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ทำการศึกษาในรอบที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2548) การสำรวจรอบที่ 2 (สิงหาคม-กันยายน 2549) และการสำรวจรอบที่ 3 (มกราคม-มีนาคม 2551) ในการสำรวจรอบที่ 3 นี้มีจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 2,470 คน เป็นผู้สูบบุหรี่ 2,164 คน และเป็นผู้เลิกสูบบุหรี่ 306 คน ในจำนวนผู้สูบบุหรี่ เป็นกลุ่มตัวอย่างเก่า 1,572 คน และเป็นกลุ่มตัวอย่างใหม่ 592 คน ผลการศึกษาพบว่า นอกจากกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษามีลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจและสังคม แตกต่างกันตามสถานภาพการสูบบุหรี่แล้ว ยังพบว่าแตกต่างกันตามเขตที่อยู่อาศัยด้วย โดยพบว่า สัดส่วนการสูบบุหรี่และการเลิกสูบบุหรี่ของผู้ชายในเขตชนบทสูงกว่าในเขตเมือง สำหรับผู้หญิง สัดส่วนของผู้หญิงในเขตเมืองสูงกว่าผู้หญิงในเขตชนบททั้งผู้สูบบุหรี่และที่เลิกสูบบุหรี่ โดยเฉพาะในผู้สูบบุหรี่ สัดส่วนผู้หญิงในเขตเมืองสูงกว่าผู้หญิงในเขตชนบทถึงสองเท่า แสดงให้เห็นถึงความชุกในการสูบบุหรี่ของผู้หญิงในเขตเมืองที่สูงกว่าในเขตชนบท ผู้สูบบุหรี่มีอายุน้อยกว่าและเป็นโสดมากกว่าผู้เลิกสูบบุหรี่ และผู้ที่อาศัยในเขตเมืองมีอายุน้อยกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทในเรื่องการศึกษา พบว่า ผู้สูบบุหรี่ที่อยู่ในเขตเมืองมีการศึกษาสูงกว่าผู้สูบบุหรี่ที่อยู่ในเขตชนบทอย่างเห็นได้ชัด อย่างไรก็ตาม สัดส่วนของผู้ที่ไม่เคยเรียนหนังสืออยู่ในเขตเมืองสูงกว่าในเขตชนบททั้งในกลุ่มผู้สูบบุหรี่และผู้เลิกสูบบุหรี่ ในเรื่องอาชีพ พบว่า ผู้เลิกสูบบุหรี่มีอาชีพเกษตรกรรมในสัดส่วนที่สูงกว่าและทำอาชีพนอกเกษตรกรรมต่ำกว่าผู้สูบบุหรี่ ผู้ที่อยู่ในเขตเมืองมีอาชีพนอกเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ทั้งในกลุ่มผู้สูบบุหรี่และผู้เลิกสูบบุหรี่ ผู้สูบบุหรี่ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีตนเองเพียงคนเดียวสูบบุหรี่ สำหรับผู้เลิกสูบบุหรี่ ประมาณสามในสี่อยู่ในครัวเรือนปลอดบุหรี่ เมื่อให้ประเมินภาวะสุขภาพของตนเอง พบว่า ผู้สูบบุหรี่

ประเมินว่าตนเองมีสุขภาพแย่มากกว่าผู้เลิกสูบบุหรี่มากกว่าสองเท่า ส่วนผู้เลิกสูบบุหรี่ประเมินว่าตนเองมีสุขภาพดีหรือดีมาก มากกว่าผู้สูบบุหรี่เกือบสองเท่า

กลุ่มตัวอย่างสูบบุหรี่เฉลี่ย 10.3 มวนต่อวัน มากกว่าครึ่งของผู้สูบบุหรี่ สูบบุหรี่อย่างน้อย 10 มวนต่อวัน ผู้สูบบุหรี่ในเขตเมืองสูบบุหรี่มากกว่าผู้สูบบุหรี่ในเขตชนบทเล็กน้อย โดยเฉลี่ยผู้สูบบุหรี่ในเขตเมืองสูบบุหรี่ 11.2 มวนต่อวัน ในขณะที่ผู้สูบบุหรี่ในเขตชนบทสูบบุหรี่เฉลี่ยวันละ 9.8 มวน ผู้สูบบุหรี่ส่วนใหญ่ประเมินว่าตนเองติดบุหรี่เล็กน้อย โดยที่ผู้สูบบุหรี่ที่อยู่ในเขตชนบทประเมินว่าตนเองไม่ติดบุหรี่ในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้สูบบุหรี่ที่อยู่ในเขตเมืองเกือบสองเท่า ผู้สูบบุหรี่ส่วนใหญ่สูบบุหรี่ในตอนเริ่มต้นของวัน คือ ทันทีหลังตื่นนอน ก่อนอาหารเช้า และหลังอาหารเช้า สำหรับประเภทของบุหรี่ที่สูบ พบว่า ในภาพรวมผู้ที่สูบบุหรี่โรงงานอย่างเดียวและผู้ที่สูบบุหรี่มวนเองอย่างเดียวมีสัดส่วนใกล้เคียงกัน ผู้สูบบุหรี่ในเขตเมืองส่วนใหญ่สูบบุหรี่โรงงาน (ร้อยละ 68.5) ในขณะที่ผู้สูบบุหรี่ในเขตชนบทส่วนใหญ่สูบบุหรี่มวนเอง (ร้อยละ 56.9) สำหรับผู้สูบบุหรี่ที่สูบบุหรี่โรงงานส่วนใหญ่ (ร้อยละ 63.4) สูบบุหรี่ที่ผลิตจากโรงงานในประเทศมากกว่าบุหรี่นอก โดยสัดส่วนของผู้สูบบุหรี่นอกของผู้สูบบุหรี่ที่อยู่ในเขตเมือง และผู้สูบบุหรี่ที่อยู่ในเขตชนบท ไม่แตกต่างกันมากนัก ในด้านเหตุผลในการเลือกบุหรี่ที่สูบ พบว่า รสชาติและราคาของบุหรี่ เป็นสิ่งที่ผู้สูบบุหรี่คำนึงมากที่สุด โดยเหตุผลด้านรสชาติอยู่เหนือราคา ส่วนในกลุ่มผู้สูบบุหรี่มวนเองนั้น ผู้สูบบุหรี่มวนเองให้เหตุผลด้านรสชาติและราคาในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน เกือบครึ่งของผู้สูบบุหรี่คิดว่าบุหรี่มวนเองมีอันตรายน้อยกว่าบุหรี่โรงงาน ผู้สูบบุหรี่ที่อยู่ในชนบทเห็นว่าบุหรี่มวนเองมีอันตรายน้อยกว่าบุหรี่โรงงานมากกว่าผู้สูบบุหรี่ที่อยู่ในเขตเมือง

ประมาณสามในสี่ของผู้สูบบุหรี่สังเกตเห็นฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่บ่อยถึงบ่อยมาก เป็นผู้ที่อยู่ในเขตเมืองมากกว่าชนบท ขณะที่ฉลากคำเตือนมีผลทำให้ผู้สูบบุหรี่ที่อยู่ในเขตชนบทเปลี่ยนใจไม่สูบบุหรี่มากกว่าผู้สูบบุหรี่ในเขตเมือง นอกจากนี้ ฉลากคำเตือนมีผลให้

บริษัทผลิตบุหรี่ได้ทำสิ่งดีๆ ให้สังคมไทย สอดคล้องกันทั้งผู้ที่สูบบุหรี่ที่อยู่ในเขตเมือง และในเขตชนบท

ในกลุ่มของผู้เลิกสูบบุหรี่ พบว่า กว่าครึ่งเลิกสูบบุหรี่ด้วยวิธีการหยุดสูบบุหรี่ทันที โดยสัดส่วนของผู้เลิกสูบบุหรี่ด้วยวิธีนี้ในเขตเมืองสูงกว่าในเขตชนบท นอกจากนี้ พบว่า เกือบ 1 ใน 4 ของผู้เลิกสูบบุหรี่เคยสูบบุหรี่อีกอย่างน้อย 1 ครั้ง ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันทั้งผู้เลิกสูบบุหรี่ที่อยู่ในเขตเมืองและเขตชนบท จากผลการสำรวจพบว่า ประมาณหนึ่งในห้าของผู้เลิกสูบบุหรี่ได้รับความช่วยเหลือในการเลิกสูบบุหรี่ โดยผู้เลิกสูบบุหรี่ที่อยู่ในเขตเมืองได้รับความช่วยเหลือในการเลิกสูบบุหรี่ในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้เลิกสูบบุหรี่ที่อยู่ในเขตชนบท โดยส่วนมากให้หมากฝรั่งหรือลูกอมที่ไม่มีสารนิโคติน รองลงมาเลิกสูบบุหรี่เพราะได้รับคำแนะนำจากแพทย์/คลินิกเลิกบุหรี่ โดยเป็นผู้เลิกสูบบุหรี่ในเขตเมืองมากกว่าเขตชนบท เป็นที่น่าสังเกตว่า ไม่มีผู้เลิกสูบบุหรี่ที่ใช้สารนิโคตินทดแทนช่วยในการเลิกสูบบุหรี่เลย

สำหรับเหตุผลที่ผู้เลิกสูบบุหรี่กว่าร้อยละ 90 ระบุว่า มีส่วนช่วยให้เลิกสูบบุหรี่ได้ ได้แก่ ความกังวลเรื่องผลกระทบจากการสูบบุหรี่ที่มีต่อคนรอบข้างที่ไม่สูบบุหรี่ ความกังวลเรื่องสุขภาพของตัวเอง ความต้องการเป็นตัวอย่างสำหรับเด็ก การที่ครอบครัวไม่เห็นด้วยกับการสูบบุหรี่ และการโฆษณาหรือข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความเสี่ยงต่อสุขภาพจากการสูบบุหรี่ ส่วนความคิดเห็นต่อผลของการเลิกสูบบุหรี่ต่อสุขภาพ พบว่า ผู้เลิกสูบบุหรี่เกือบทุกคน (ร้อยละ 98) ประเมินว่าสุขภาพตนเองดีขึ้น ไม่มีผู้เลิกสูบบุหรี่ที่ตอบว่าหลังจากเลิกสูบบุหรี่แล้วสุขภาพแย่ลงทั้งในเขตเมืองและชนบท ผู้เลิกสูบบุหรี่เกือบทุกคน (ร้อยละ 95.5) บอกว่าแน่ใจมากและแน่ใจอย่างยิ่งว่าจะยังคงเลิกสูบบุหรี่ได้ต่อไป

ข้อมูลจากการสำรวจทั้งสามรอบพบว่า โทรศัพท์เป็นแหล่งที่กลุ่มตัวอย่างรายงานว่าเป็นแหล่งโฆษณาหรือให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับอันตรายจากการสูบบุหรี่มากที่สุดสอดคล้องกัน

ทั้งสามรอบ และทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท อย่างไรก็ตาม ความสำคัญของโทรทัศน์ในฐานะของแหล่งรณรงค์ให้ความรู้เรื่องอันตรายของบุหรี่มีแนวโน้มลดลง

ผลการสำรวจทั้งสามรอบชี้ให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงฉลากคำเตือนบนซองบุหรี่จากเดิมที่เป็นข้อความเพียงอย่างเดียวมาเป็นรูปภาพพร้อมกับข้อความ มีผลทำให้ผู้สูบบุหรี่มีความตระหนักถึงอันตรายจากการสูบบุหรี่เพิ่มมากขึ้น ทำให้เปลี่ยนใจไม่สูบบุหรี่เมื่อคิดจะสูบบุหรี่ และทำให้เกิดความคิดอยากเลิกสูบบุหรี่มากขึ้น

ผลจากการสำรวจในรอบที่ 2 และรอบที่ 3 พบว่า การพบเห็นการวางโชว์บุหรี่ ณ จุดขายมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะผู้สูบบุหรี่ในเขตชนบท สะท้อนให้เห็นว่า การติดตามควบคุมให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดยังเป็นงานท้าทายของผู้รับผิดชอบ เพื่อช่วยให้การควบคุมการบริโภคยาสูบเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ผลจากการสำรวจ พบแนวโน้มที่ดีในอีกหลายเรื่อง เช่น ผู้สูบบุหรี่เคยเห็นการโฆษณาบุหรี่จากแหล่งต่างๆ น้อยลงและมีแนวโน้มลดลง มีการจำกัดพื้นที่สูบบุหรี่ในบ้านเพิ่มขึ้น เห็นว่าไม่ควรอนุญาตให้สูบบุหรี่ในโรงพยาบาลทุกพื้นที่ที่มีสัดส่วนสูงที่สุดเมื่อเทียบกับพื้นที่สาธารณะอื่นๆ และมีแนวโน้มสูงขึ้นทั้งเขตเมืองและเขตชนบท มีแนวโน้มทำงานในสถานที่ทำงานที่ไม่อนุญาตให้สูบบุหรี่ในที่ทำงานเพิ่มขึ้น เห็นว่าไม่ควรอนุญาตให้สูบบุหรี่ในทุกพื้นที่ของร้านอาหารและสถานที่อื่นๆ ที่ไม่ใช่เครื่องปรับอากาศเพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการไม่อนุญาตให้สูบบุหรี่ในสถานที่ที่ใช้เครื่องปรับอากาศทุกพื้นที่ และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเกือบทุกคน เห็นว่าไม่ควรอนุญาตให้สูบบุหรี่ได้ในทุกพื้นที่ของรถโดยสารสาธารณะโดยไม่เปลี่ยนแปลงมากนักจากการสำรวจทั้งสามรอบ เกือบครึ่งของกลุ่มตัวอย่างระบุว่าที่ทำงานไม่อนุญาตให้สูบบุหรี่ในสถานที่ทำงาน โดยสัดส่วนนี้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นสำหรับผู้ตอบที่อยู่ในเขตชนบท แต่มีแนวโน้มลดลงสำหรับผู้ตอบที่อยู่ในเขตเมือง